

ДЖОН СЛЕЙДЕК

1935 ГОДИНА ОТ НАШАТА ЕРА

Превод от руски: Елка Хаджиева, 1972

chitanka.info

Представете си, ако можете, 1875 година и един изобретател, приведен над тезгяха в работилницата за ремонт на велосипеди. Дългата коса току пада пред очите му, той припряно я отмята и захапал устна от усърдие, работи с гаечния ключ, стиснат в мускулестата му ръка. От време на време си почива, за да пийне някоя и друга глътка студена лимонада, донесена от старата му майка — да пийне, а после да обгърне с поглед портрета на Сам Франклин, закачен на чистата дъсчена стена. „Който рано става, който рано ляга — ум, богатство, здраве, той ще притежава“ — повтаря си наум изобретателят... „Пестеливостта е най-голямото богатство.“ Навъсените му вежди се смръщават още повече — той жадно търси в тези пословици зрънцето истина.

Такъв изобретател беше и Емил Харт. Живееше с майка си — вдовица, в малка къщичка в щата Кайова. Скромното им жилище по нищо не се отличаваше от другите, ако не се смята огромната ипотека, която бедната вдовица се надяваше с течение на времето да изплати. За това плетеше красиви антимакамилънси (дантелени покривчици за облегалките на креслата и диваните, предпазващи ги от маслото „Мак Милън“, с което в онези времена хората си мажеха косата) и продаваше паунови яйца. А Емил изкарваше за хляба, като поправяше велосипеди и продаваше вестник „Фрайди ивнинг пост“ (основан лично от Сан Франклин). Но освен това знаеше, че съдбата му готви завидна участ — да стане изобретател на машината на времето!

Един ден в работилницата влезе местният бонвиван и кавгаджия Фентън Морбис. Като видя голямата машина, заела цялото помещение, подсвирна от учудване.

— Какво майсториш? — попита той Емил.

— Изравнявам парче слюда — кратко му отговори Емил и отметна косата си от челото: нямаше време за празни приказки с Морбис.

— Питам каква е тая машина, която сглобяваш? — каза Морбис, свали от крачолите на панталоните си велосипедните щипки и небрежно ги хвърли в ъгъла. Бяха от истински, скъп алуминий — Морбис беше състоятелен човек.

Емил въздъхна.

— Конструирам екстраполатор на времето, който ще ни даде възможност да се отправя в бъдещето — отговори той.

Бонвиванът гръмко се изсмия право в лицето му.

— Ама че глупост — викна той. — Как може да се пътува в бъдещето?

Емил хитро се усмихна и продължи да работи. След като изравни слюдата, той я постави в някакъв уред със странна конструкция и прокара две жички към един телеграфен ключ.

От гняв ноздрите на широкия гърбав нос на Морбис се издуха. Не беше свикнал да го пренебрегват.

— Ама че глупост! — повтори той. — Дори тази машинария да действа, пак няма да можеш да припечелиш с нея даже за храната на твоите пауни, да не говорим за изплащането на ипотеката, когато моят баща ви даде под съд за пресрочка на падежа.

— Под съд?! — възкликна младият изобретател и пребледня.

— А ти как мислиш? Гответе стотарката за следващия понеделник, ясно? — ухили се Морбис. — На, измий велосипеда ми и ще получиш цял долар. Измий го, както се полага. Днес отивам на пикник с мис Мод Пид.

При тази новина Емил залитна като от удар и още повече пребледня.

— Зная, зная. И ти не си равнодушен към нея — подсмихна се бонвиванът. — Само че тя няма намерение да си губи времето с разни налудничави, които в шлосерски работилници изобретяват някакви си машини на времето. Ха-ха-ха!

Докато лицето на Емил все повече губеше руменината си, а лицето на съперника му аленееше, в главата на нещастния изобретател се въртеше един и същ натрапчив въпрос: по чия прищявка му се падна такъв странен жребий — и двамата да бъдат претенденти за ръката на прекрасната Мод Пид? Готов да се разридае, той още веднъж погледна Сам Франклин и навярно скромните черти и сълзящите очи на този велик човек му придадоха сили. Какво решение да вземе, гениално просто като Колумбовото яйце? Да остане и да изтръгне Мод от ръцете на Фентън Морбис? Или да замине в светлото утре и там да търси щастието си?

В броени секунди взе решението. Ще замине в бъдещето! В 1935 година от нашата ера — в обетованата земя, каквато по всички предвиждания ще бъде Земята тогава.

Ще се опива от нейните чудеса: летящи машини, мост през Ламанша, безсмъртие, постигнато чрез хипноза, електрически оръдия. Земя, в която цари мир, а слънцето никога не залязва от флага на Съединените щати на Колумбия!

— Е, какво, ти така ли ще стоиш като пън и ще се пулиш срещу тоя дядка или ще почнеш да миеш велосипеда ми? — попита Морбис.

— За нищо на света! Можеш още сега да конфискуваш имуществото ми — вдигна свити юмруци Емил и добави: — Махай се при своята Мод Пид. И ѝ предай, че...

Ръцете му се отпуснаха, главата му безсилно клюмна на гърдите, а непокорният кичур падна над очите му. „Същински Абнър Линкълн като млад“ — помисли си Морбис.

— ... предай ѝ... — вече спокойно каза младежът, — че победи по-достойният. И на двама ви желая щ-щастие!

И като едва сдържаше риданията си, той се извърна.

Морбис беше така учуден от този внезапен изблик на гняв, че нищо не можа да отговори. Обърна се и излезе от работилницата.

Емил разбираше, че постъпва правилно. Без да съжалява за нещо, напълни джобовете си със сладки бисквити, приготвени от грижливата му майчица, пийна за последен път лимонада и завъртя педала, свързан с големия генератор, който захранваше неговата машина на времето. На таблото за управление имаше специален брояч на времето и когато наближи 1935 година, младежът натисна телеграфния ключ.

— Ето я, 1935 година! — възкликна изобретателят и се огледа.

Работилницата му почти не се беше изменила, въпреки че алени кадифени кантове ограждаха четирите и стени и от това бе заприличала на музей.

— Ей ти, марш оттук! — завика по него някакъв човек с униформа, хвана ръката му и я дръпна от машината на времето. — Не знаеш ли, че е забранено да се пипат музейните експонати?

И слисаният изобретател не успя да каже дори дума за свое оправдание, когато се намери на улицата, пред медна табела, на която пишеше: „Исторически музей «Емил Харт»“. „Охо, вече исторически! Виж ти!“ Цяла минута стоя и се опива от собствената си слава, а после бързо закрачи към централната улица на града — нямаше търпение да види промените, които бе донесло със себе си времето. Забеляза, че по

улицата има някаква твърда настилка и че никъде не личаха следи от конски тор!

После видя строените край тротоара великолепни безрелсови локомотиви, такива, каквито си ги представяше. Докато ги разглеждаше, двама души излязоха от магазина и седнаха в една от машините. През прозрачните ѝ прозорци Емил видя как единият хвърли въглища в пещта, а другият отвори клапана на тягата. В миг огромната машина изпухтя, тръгна и се понесе по платното на улицата.

Повишеното му настроение обаче изчезна, щом се обърна да разгледа по-добре магазините. За шестдесет години нито една нова сграда не беше украсила главната улица и макар че по много от старите здания се бяха появили големи стъклени витрини, фасадите, както и преди, си бяха мръсни и някак посърнали. Наистина гостилницата на Делмонико сега се наричаше ресторант, но на Карлсъновия магазин, в който продаваха комбинирани фуражи за птици, дори фирмата си беше същата.

Младежът внимателно разгледа витрината на един магазин за готово облекло и почувствува отвращение, като видя царящото сиво безличие на костюмите. Защо хората не се докарват с везани със сърма одежди и с червени плащове?

Дамските манекени бяха все със същите дълги рокли и глупави шапки, а мъжките — с тъмни, навяващи тъга костюми. Нещо още по-лошо — двама-трима пешеходци, които Емил успя да зърне, бяха с комбинезони по кройка и цвят също като неговия.

Когато стигна до сградата на обществената библиотека в края на единствената градска улица, настроението му беше съвсем потиснато.

Изгубил надежда, че ще види и други чудесни изобретения като безрелсовите локомотиви, Емил се запъти към вратата с табела „Наука и техника“. Може тук най-сетне да си отдъхне от миналото и да види бъдещето, което сякаш бе отминало неговия роден град!

Свали от рафта една книга със заглавие „Изобретения“ и я отвори. Аха, ето ги: Томас Елва Едисън — електрическа крушка с нажежаема жичка; Боржес Вен — летателна машина; Гордън К. Мот — телевизия. (Какво ли значи тази дума?)

Като погледна в края на книгата, си изясни, че това е оптическо допълнение към радиото. А радиото представляваше от себе си устно съобщително средство, предаващо по етера на големи разстояния чрез

електромагнитни вълни, докато телевизията прави същото с визуални изображения. Мисълта за вълните, които се разпространяват навсякъде, дори и в тази зала, и пронизват тялото му, го потресе. Той така дълбоко се замисли, че дори не забеляза, когато до него застана някакъв човек.

— Хело, Емил! — Беше Морбис.

— Ти си се възползувал от моята машина?

— Ами че как иначе! Върнах се в работилницата да си взема велосипедните щипки, гледам от тебе няма и следа. Ехе, рекох си тогава, ако науча какво ще стане в бъдещето, мога да натрупам много пари. И ето ме, пристигнах. Къде държат тук годишнините от старите вестници?

— Защо са ти? — Емил скочи и катурна стола си.

— Как защо са ми? За да прочета резултатите от някои конни състезания и разни дреболии там за борсовите операции. Аз си имам достатъчно пари. Но искам да стана още по-богат, Емиле.

Морбис се ухили — видяха се неравните му гнили зъби.

— Да не си посмял! Това е безсъвестно! Помисли за дребните притежатели на акции: те ще се разорят от твоите спекулации! — изкрещя Емил.

Той настигна Морбис в отдела на периодичния печат и го хвана за рамото. Морбис бутна ръката му.

— Не ми пречи! — изръмжа той. — Ще направя, каквото съм намислил.

— Оставете го на мира! — неочаквано се чу детски глас. — Пречите ми да се занимавам.

Емил се озърна и видя малък, десетина годишен хлапак, чието чело сърдито се въсеше под равен бретон златисти коси.

Ухилен, Морбис попита:

— Ей, малкия, къде стоят тук старите вестници? Знаеш, „Уолстрийт джърнъл“.

— Не зная. Тук има само това.

И момчето посочи разтворения пред него огромен том, в който то пишеше нещо с писалка. Емил забеляза, че това беше една от онези еднакви книги, които заемаха всички рафтове в залата. Томовете бяха хиляди.

— В тях ще намерите всичко, каквото ви е нужно — заяви момчето. — Тук е събрано всичко забележително, съществувало на Земята.

Книгите се наричаха „Универсален синопсис“.

— Аха! — възкликна изведнъж Морбис, осенен от догадка, което за него беше нещо необичайно. — Ако аз стана богат, както това непременно ще се случи, в тези книги не може да не бъде споменато за мен.

Той се втурна да търси и се върна с тома „Морей-Морбуд“.

— Ето! Морбис, Фентън-млади — прочете той, задъхан от възторг.

— Да не си посмял да четеш нататък! — развика се Емил. — На нас не ни е дадено да познаваме бъдещето!

— Глупости! Кой ще ми забрани?

— Аз!... — възкликна Емил и като изтръгна от ръцете на момчето писалката, топна я в мастилницата и задраска редовете, които Морбис се канеше да прочете.

— Ей, защо правите това? Аз... — и Морбис с едва чуто щракване се разтвори във въздуха.

— Чудесно! — възкликна момчето. — Значи бях прав. Тези книги са в един-единствен екземпляр.

— Какво?!

Емил, онемял, кокореше очи към мястото, където току-що стоеше неговият съперник.

— Не разбрахте ли какво стана: Това е „Доплеровият ефект“, наречен така в чест на мен, Юлиус Доплер. Сядайте, сега ще ви обясня всичко.

Емил покорно се отпусна на стола и се взря в сериозното лунесто лице на момчето.

— Виждате ли, аз разработих теория, според която бъдещето активно влияе върху миналото. Бях неизказано доволен, когато тук открих този универсален сборник, по който мога да проверя теорията си. Ако този синопсис със справочни данни, казах си аз, съществува в един екземпляр, значи мога да изменя миналото, като просто го препиша по нов начин.

— Но как можеш да измениш историята? — попита малко озадачен Емил.

— Чрез обикновена семантика: думата представлява вещта, поне след като самата вещ е изчезнала от лицето на земята. Изменете в бъдещето която и да е дума и вие веднага ще измените самата вещ, която някога е била обозначавана с тази дума. Ще ви обясня с пример.

Момчето отвори тома пред себе си на една страница и посочи с пръст:

— Гледайте. Ето тук замених пред Франклин името Сан с Джон. А ако в бъдещето някой дойде и го замени например с Бенджамин, то защо той наистина да не стане Бен? Разбрахте ли?

— Не съвсем.

— Добре тогава. Гледайте. — Юлиус разгърна картата на Съединените щати. На нея се виждаше познатият на Емил розов остроъгълен триъгълник на родния му щат Кайова, а точно над него зеленият пясъчен часовник на щата Минехаха, но тук в названията на двата щата имаше някаква бъркотия. Вместо „Кайова“ пишеше „Айова“, а „Минехаха“ се четеше като „Минесота“. В най-горния край на картата след думите „Съединени щати“... не следваше „на Колумбия“, а някакво трудно за произнасяне италианско име!

Явно картата беше отпечатана с грешки.

— Миналата седмица — разказваше момчето — нанесох всички тези промени с мастило, а сега те вече са неделима част от оригинала.

— Но как става това?

Момчето свъси вежди.

— Аз мисля, че и миналото от своя страна влияе върху бъдещето, само че много по-бавно. В същност моята теория е изключително проста, въпреки че не мога да ви я обясня. Та вие дори не знаете, че $E=mc^2$.

— Зная само едно — скочи Емил от стола си. — Аз убих горкия Морбис. Аз съм убиец!

— Е-е, не се разстройвайте толкова — мънкаше момчето. — Нали ако не бях аз, и вас нямаше да ви има. И пътешествието във времето извършихте само защото аз писах за него в полето на книгата до вашето име.

— До моето име?! — като се спомена за неговата слава, Емил се изчерви. — До моето име... Хм, искаш ли бисквити?

— Да.

И те започнаха да лапат кулинарните изделия на вдовицата Харт, а същевременно за кой ли вече път обсъждаха теорията на Юлиус, докато Емил не реши, че е разбрал всичко. Естествено, не му беше много приятна мисълта да живее под властта на бъдещето, но ако се вникне, това съвсем не е по-лошо, отколкото да живееш под властта на миналото.

Щом изядоха бисквитите, Емил стана и се сбогува с момчето. Бързо се запъти обратно към музея, плати си входа и като издебна момента, когато пазачът се бе обърнал гърбом, скочи в своята машина. Бясно завъртя педала и се понесе назад, в 1875 година. Някакво чувство на гордост го обхвана, когато видя познатите черти на Джон Франклин!

„Аз съм мъдър, богат и здрав... по-точно скоро ще бъда — каза си Емил. — Моят съперник изчезна... и дори не мога да се припомня името му. Освен това непременно ще стана знаменит!“

Облече празничния си костюм, набра от градината на майчицата си букет и се запъти към къщата на семейство Пид.

Мистър Пид седеше на верандата в люлеещ се стол и усърдно полираше лулата в собствения си нос.

— Привет, млади човече! — обърна се той към Емил. — Защо днес си се променил така?

— Аз... аз — искаше да започне младежът и изведнъж съобрази, че не знае за какво ще говори. Наистина, защо беше дошъл при мистър и мисис Пид?

— Донесох цветя за вашата жена — досети се той най-после. — От градината на моята майчица.

— За моята жена? — смая се Пид и се наведе напред, за да поеме букета. — Но аз, синко, не съм женен. Аз...

Чу се леко щракване, протегнатата ръка на Пид стана прозрачна и той изведнъж изчезна заедно с верандата и къщата.

Кошмар! Емил се втурна към дома си, за да провери дали е жива неговата майчица. Нали не може да се предвиди чий ред е да изчезне подир Пид!

Успокои се едва когато видя малката крехка фигурка, която със ситни стъпки влезе при него с поднос в ръце.

— Дай да ти помогна — каза Емил и взе подноса от уморените й ръце. — Лимонада и бисквити? Ах, колко си добра майчице!

И като се наведе, целуна посивялото ѝ слепоочие. С блажена от щастие усмивка старата женица заситни пак към кухнята, откъдето се носеше ароматът на току-що изпечени вкусни кифлички. Емил със страх я гледаше, докато тя затвори вратата. После с ясната представа какво трябва да прави, се качи в машината на времето.

В библиотеката притисна Юлиус до стената и настоя за обяснение.

— Какво искате от мен? — питаше хлапакът.

— Аз наистина не съм уверен, но ми се струва, че Пидови имаха дъщеря и смятах, че съм влюбен в нея. А пък тя изчезнала някъде и самите Пидови също изчезнаха. Да не би ти да си внесъл тук някакви нови поправки?

— Ами че вие сам направихте това. Като зачеркнахте Фентън, или как се казваше там, вие унищожихте единственото споменаване за девойката Мод, която бе станала негова жена. Ясно? Носите ли бисквити?

— Искаш да кажеш, че така или иначе, но аз съм я загубил завинаги?

— Ъм-хъм — отговори момчето — устата му беше пълна с бисквити. — Унищожаването на Мод води до унищожаването на нейните родители, на родителите на родителите ѝ и така нататък, включително до момента, когато някой техен праядо се окаже достатъчно знаменит, за да попадне на страниците на този универсален синопсис.

Емил Харт трудно можеше да проследи разсъжденията на момчето не само защото то не спираше да дъвчи бисквити, но и защото нито Емил, нито Юлиус можеха ясно да си спомнят за кого става дума. Както каза Юлиус, всичко това е ужасно митично... или мистично...

Във всеки случай Харт проумя, че е загубил единствената девойка, която бе обичал. Мъката му не можеше да се опише.

Той разбираше, че за всичко си е виновен сам. Ако не беше така страстно поискал поне с крайчеца на окоото си да види златните кули и зъбчатите стени на бъдещето!

Наистина каква ли беше девойката, която обичаше? Смътно си спомняше красивите като на сърна очи, дългата ѝ коса. Как ли се казваше? Отчаян, той се хвана за главата и заплака.

— Чуйте, прочетете това — каза Юлиус Доплер. — Може да ви поободри.

Пред смутеното момче беше томът от синопсиса „Хан-Харуспек“, където Емил прочете следното:

„Харт Емил (1857-...) — изобретил машина на времето, единственият човек, който успял да извърши пътешествие във времето. Напуснал 1875 година и пристигнал в 1935, където в обществената библиотека срещнал Юлиус Доплер (вж. съответния том), който му обяснил същността на прочутия «Доплеров ефект» — влиянието на бъдещето върху миналото. След като извършил редица груби грешки, Харт най-после прочел собствената си биография в Универсалния синопсис и разбрал, доколкото това му било възможно, че ако я бил прочел по-рано, би могъл да избегне фаталната грешка — унищожаването на някаква си по всяка вероятност митична жена. Като разбрал всичко това, той, така поне разправят, възкликнал: «Гръм и мълния! Как не се сетих по-рано?!»“

— Гръм и мълния! — Емил се плесна по челото. — Как не се сетих по-рано?!

Обаче за миналите си грешки Емил не спомена нито дума, понеже знаеше, че всичко е пред него. Грабна писалката от Юлиус, който току-що бе направил пауните на пиленца, и добави в полето следното:

„Като попаднал в затруднително положение, храбрият изобретател пресъздал по памет любимата си девойка Хейзъл Пейд, включил я в собствената си биография и след кратко познанство се оженили. Смелият Харт живял дълго и бил мъдър, богат и здрав...“

След минутно размишление Емил добави:

„... И който и да е той, и каквото и да напише тук в бъдеще, нищо не бива да се измени.“

После изобретателят почерпи Юлиус с останалите бисквити и се оттегли в своя деветнадесети век.

Тя беше в работилницата, неговата любима Хейзъл Пейд с кестенявите очи — точно, каквато си я представяше. Като се отпусна на едно коляно и отметна непокорния кичур коса, Емил каза:

— Мис Пейд, съгласна ли сте да станете моя жена?

— О, да! — възкликна тя и запляска с малките си длани.

— Еха, значи ще има сватба — каза майката на Емил, като влизаше с подноса. — Не искате ли бисквити с лимонада?

Емил и неговата годеница стояха прегърнати, а от портрета над тях сълзящите очи на Бенджамин Франклин сякаш изпращаха на младите своята благословия.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
3/1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.